

VESTIGIA

Archeologie & Cultuurhistorie

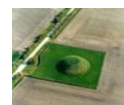

**Romeinse resten nabij de RK-begraafplaats aan de Dijkweg 8 te Naaldwijk,
gemeente Westland**
Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven

V1740

Romeinse resten nabij de RK-begraafplaats aan de Dijkweg 8 te Naaldwijk, gemeente Westland

Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven

Rapportnummer: V1740
Projectnummer: V18-3939
ISSN: 1573 – 9406
Status en versie: Definitief versie 2.0
In opdracht van: KuiperCompagnons
Rapportage: drs. E. Eimermann
Plaats en datum: Amersfoort, 12 februari 2019

Niets uit dit werk mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, daaronder mede begrepen gehele of gedeeltelijke bewerking van het werk, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Vestigia BV

Projectgegevens	
Initiatief	Nieuwbouw appartementen en maatschappelijke voorzieningen
Toponiem / locatie	Dijkweg 8
Plaats	Naaldwijk
Gemeente	Westland
Provincie	Zuid-Holland
Opdrachtgever	KuiperCompagnons Postbus 13042 3004 HA Rotterdam
Contactpersoon opdrachtgever	Dhr. S. Klingens, tel. 010-4330099
Bevoegd gezag	Gemeente Westland Postbus 150 2670 AD Naaldwijk
Deskundige namens bevoegd gezag	Mevr. M. Burger MA (Archeoloog RU/OT) T 0174-673295 M 06-53692087 mburger@gemeentewestland.nl
Depot	Provinciaal Depot voor Bodemvondsten Prov. Zuid-Holland
Contactpersoon	Mevr. I. Riemersma
Uitvoerder en documentatie	Vestigia BV <i>Archeologie & Cultuurhistorie</i>
Projectleider/Senior archeoloog	Drs. J. Flamman
Projectmedewerkers veldwerk	Drs. E. Eimermann en mevr. J. McDonald-Kerpentier
Medewerkers / specialisten uitwerking	Drs. E. Eimermann (handgevormd aardewerk) Drs. W. Hessing (Romeins draaischijfaardewerk) Drs. N. Liscaljet (dierlijk botmateriaal)
Uitvoering onderzoek	12 november 2018
Certificaat SIKB BRL-4000 Protocol 4003 Inventariserend veldonderzoek	ERA-018-022

Locatiegegevens		
Oppervlakte plangebied	Ca. 1.250 m ²	
Diepte grondwerkzaamheden	Ca. 1 m -mv + heipalen	
Huidig grondgebruik	Braakliggend	
Onderzoeksmelding	4646722100	
Soort onderzoek	IVO-P	
RD-hoekcoördinaten van het plangebied	74.046 / 445.877	74.098 / 445.860
Kaartblad (1:25.000)	37B	

Controle	
Gecontroleerd door	Drs. J. Flamman senior KNA-archeoloog d.d. 18 december 2018

Inhoudsopgave

Samenvatting en advies	5
1 Inleiding.....	7
1.1 Plangebied en projectomgeving.....	7
1.2 Doel van het onderzoek	7
1.3 Onderzoeksvragen.....	7
1.4 Leeswijzer	8
1.5 Woord van dank.....	8
2 Landschappelijk en archeologisch kader	9
2.1 Landschappelijke context.....	9
2.2 Archeologische context.....	10
2.3 Cultuurhistorische context	10
3 Resultaten veldonderzoek	13
3.1 Inleiding.....	13
3.2 Werkwijze.....	13
3.3 Landschap en bodem.....	14
3.4 Grondsporen	17
3.5 Vondsten.....	20
4 Conclusie en advies.....	23
4.1 Conclusie veldonderzoek.....	23
4.2 Beantwoording van de onderzoeksvragen	23
4.3 Waardering.....	25
4.4 Selectieadvies	26
Literatuur.....	29
Bijlagen en kaarten	29

Afbeelding 1 Impressie uitvoering archeologisch proefsleuvenonderzoek, naar het noorden.
Foto: Vestigia (12 november 2018).

Samenvatting en advies

Samenvatting

In het kader van nieuwbouwplannen is een inventariserend veldonderzoek waarderende fase middels proefsleuven uitgevoerd op de locatie Dijkweg 8 te Naaldwijk, gemeente Westland. Het doel van waarderend inventariserend veldonderzoek (middels proefsleuven) is het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde archeologische verwachting, zoals geformuleerd in het bureauonderzoek en/of in het Programma van Eisen. Het gaat om gebieds- of vindplaatsgericht onderzoek waarbij het waarnemingsnet wordt verdicht en (extra) informatie wordt verkregen over bekende en of verwachte archeologische waarden in een onderzoeksgebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, de aard, de omvang, de datering, de gaafheid, de conservering en de inhoudelijke kwaliteit van de archeologische waarden (zoals ook vermeld is in §1.2) teneinde een waardestelling te kunnen geven.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek is een Romeins bewoningsniveau gevonden, bestaande uit enkele paalsporen en relevant vondstmateriaal. Op basis van het aardewerk dateert de vindplaats uit de 1^e-2^e/begin 3^e eeuw n. Chr. Op een hoger niveau zijn erf-/tuinstructuren aangetroffen in de vorm van onder andere een tweetal waterputten en enkele paalkuilen, waarschijnlijk behorende bij het 19^e tot 20^e-eeuwse Parochiehuus. De archeologische sporen bevinden zich aan de oostelijke tot noordoostelijke zijde van het plangebied over een oppervlakte van ca. 750 m². De westelijke kant is door recente sloopactiviteiten van de voormalige bebouwing nagenoeg volledig vergraven.

Zowel de Romeinse resten als de resten uit de 19^e en begin 20^e eeuw worden op basis van hun bijdrage aan de lokale geschiedenis van resp. de Romeinse tijd als ook de lokale geschiedenis van Naaldwijk als behoudenswaardig gewaardeerd.

Advies

Indien behoud *in situ* niet mogelijk is binnen de kaders van het te realiseren plan, adviseert Vestigia *Archeologie & Cultuurhistorie* de archeologische sporen en vondsten middels een kleinschalige opgraving nader te onderzoeken en op te graven. Daarbij kunnen zowel de Romeinse vindplaats als ook de op een hoger niveau aanwezige resten uit 19^e tot 20^e eeuw worden gedocumenteerd.

Het onderzoek van de sporen en vondsten uit de Romeinse tijd richt zich op het meer inzicht krijgen van de aanwezige vondstlaag en sporenniveau met mogelijke erfstructuren in het noordelijke deel van het plangebied. De resten zijn naar alle waarschijnlijkheid in ieder geval over een oppervlakte van ca. 400 m² te volgen. De sporen bevinden zich op een diepte tussen ca. 0,80 en 1,0 m beneden maaiveld op ca. 0,41 m -NAP.

Het onderzoek van de sporen en vondsten uit de Nieuwe tijd is gericht op het meer inzicht krijgen in de inrichting van het perceel in relatie de voormalige parochiewoning en RK-kerk die eind 18^e eeuw is gesticht, herbouwd in de 19^e eeuw en nadien rond 2^e kwart van de 20^e eeuw is afgebroken. Deze sporen zijn over de gehele lengte van het onderzoeksgebied aanwezig binnen een gebied van ca. 750 m². De bovenzijden van de sporen bevinden zich op een diepte tussen ca. +0,42 en -0,25 m t.o.v. NAP.

Vanwege het onderzoek op twee boven elkaar gelegen niveaus wordt geadviseerd de vindplaats in twee opgravingsvlakken te documenteren: een vlak op het niveau Nieuwe tijd onder de bouwvoor, vanaf 0,42 m +NAP, en een vlak op het niveau Romeinse tijd in de natuurlijke Gantelafzettingen, vanaf ca. 0,40 m -NAP en samenhangend met een voor het gebied kenmerkend vegetatieniveau. Het totale opgravingsvlak betreft ca. 750 m², afgaande op de aanwezigheid van de sporen uit de Nieuwe tijd binnen het plangebied.

Voorafgaand aan het uitvoeren van een opgraving dient eerste een Programma van Eisen te worden opgesteld, dat door het bevoegd gezag moet worden goedgekeurd.

1 Inleiding

1.1 Plangebied en projectomgeving

In opdracht van KuiperCompagnons, heeft Vestigia *Archeologie & Cultuurhistorie* een inventariserend veldonderzoek in de vorm van proefsleuven (IVO-P) uitgevoerd aan de Dijkweg 8 te Naaldwijk (gem. Westland), in het kader van nieuwbouwplannen (*Kaart 1*). Het plangebied is momenteel braakliggend en heeft een oppervlak van ca. 1.250 m². Op deze locatie zullen appartementen en maatschappelijke voorzieningen worden gerealiseerd. De fundering zal daarbij bestaan uit een betonnen paalfundering met gewapende betonnen balken tot ca. 1 m beneden maaiveld. Plaatselijk zullen enkele poeren worden aangebracht op ca. 1,6 m beneden peil en een liftput incl. kraanpoer tot ca. 2 m beneden peil. Door deze plannen worden eventueel behoudenswaardige archeologische resten bedreigd en/of verstoord.

1.2 Doel van het onderzoek

Het doel van een inventariserend veldonderzoek middels proefsleuven (IVO-P) is het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde archeologische verwachting, zoals geformuleerd in het vooronderzoek en in het Programma van Eisen.¹ Het betreft een gebieds- of vindplaatsgericht onderzoek, waarbij door middel van waarnemingen in het veld (extra) informatie wordt verkregen over bekende en/of verwachte archeologische waarden in een onderzoeksgebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, de aard, de omvang, de datering, de gaafheid, de conservering en de inhoudelijke kwaliteit van de archeologische waarden.

De eisen waaraan het onderzoek moet voldoen zijn geformuleerd in het Programma van Eisen voor dit proefsleuvenonderzoek. Op basis van het eerder uitgevoerde bureauonderzoek met inventariserend veldonderzoek door middel van boringen is de verwachting dat binnen het plangebied op verschillende niveaus bewoningsresten uit de IJzertijd t/m Vroege Middeleeuwen en Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd kunnen voorkomen.

Op basis van onderhavig onderzoek worden uitspraken gedaan over de aanwezigheid van archeologische resten. De primaire vraag daarbij is of er sprake is van een archeologische vindplaats. Indien dat zo is dan wordt op basis van de aangetroffen resten een waardering gemaakt conform de vigerende KNA. Aansluitend wordt een advies voor het vervolgtraject opgesteld.

1.3 Onderzoeksvragen

In het Programma van Eisen zijn de onderzoeksvragen geformuleerd die door middel van de archeologische proefsleuven zo mogelijk moeten worden beantwoord. De antwoorden op de vragen zijn terug te vinden in paragraaf 2.4 van dit rapport.

De basisvragen bij het inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven zijn:

- Zijn op de onderzoekslocatie sporen of vondsten aanwezig die verband houden met menselijke bewoning en activiteiten? Zijn er specifiek aanwijzingen voor de aanwezigheid van resten die behoren tot het Rooms Katholieke kerkgebouw uit 1790-1868? Zo ja, wat is de aard, datering, fysieke kwaliteit (gaafheid en conservering), diepteligging en ruimtelijke verspreiding hiervan (zowel horizontaal als verticaal/stratigrafisch)?
- Indien geen archeologische resten worden aangetroffen, wat is hiervoor de verklaring?
- Wat is de omvang en aard van eventuele verstoringen of afgravingen?
- Hoe zijn de eventueel aangetroffen stratigrafisch gescheiden bodemlagen te duiden? Gaat het hier om ophogings- of bewoningslagen, of is er anderszins sprake van het voorkomen van archeologische cultuurlagen, sporen en/of vondsten?

¹ Weerheijm en Van Puijenbroek 2018; Satijn 2018.

- Wat is de diepte en dikte van de deze lagen en wat is de aard, omvang, kwaliteit/conservering en verloop van eventuele archeologische sporen en sporenclusters?
- Wat is de datering van deze sporen en sporenclusters?
- Moet de in het vooronderzoek geformuleerde archeologische verwachting voor de onderzoekslocatie en de rest van het plangebied worden bijgesteld?
- Is vervolgonderzoek noodzakelijk en zo ja, welke methoden moeten hierbij worden ingezet?

Als er sprake is van een of meerdere vindplaatsen, komen meer specifieke vragen aan bod:

- Op grond van welke indicatoren is er sprake van één of meerdere vindplaatsen?
- Wat is per vindplaats de omvang en ligt deze enkel binnen het plangebied of strekt deze zich ook buiten het plangebied uit?
- Wat is per vindplaats de conservering en gaafheid van aangetroffen sporen, structuren en de diverse vondst categorieën?
- Wanneer is de archeologische site in gebruik genomen en in onbruik geraakt en welke aanwijzingen (ook procesmatig) zijn daarvoor per vindplaats aanwezig?
- Welke fasering is er binnen de vindplaats(-en) te onderscheiden?
- Welke activiteiten zijn ten tijde van het in gebruik zijn van de locatie(s) in het gebied uitgevoerd?
- Wat is per vindplaats de relatie met de omgeving, zowel wat betreft fysisch-geografische elementen als cultureel met vindplaatsen uit een gelijktijdige periode?
- Welke vindplaatsen binnen het plangebied zijn behoudenswaardig en waarom en op welke wijze zijn deze in te passen?

1.4 Leeswijzer

Het rapport gaat eerst in op het landschappelijk en archeologisch kader (hoofdstuk 2), waarna de resultaten van het veldonderzoek aan de orde komen (hoofdstuk 3). Het rapport sluit af met een conclusie waarin de onderzoeksvragen worden beantwoord en de vindplaats wordt gewaardeerd, alsmede een selectieadvies wordt afgegeven.

1.5 Woord van dank

Tijdens de voorbereiding is voortvarend samengewerkt met S. Klingens, contactpersoon namens KuiperCompagnons, en mevr. M. Burger, archeologisch deskundige namens de gemeente Westland.

2 Landschappelijk en archeologisch kader

2.1 Landschappelijke context

Het plangebied bevindt zich in de bebouwde kom van Naaldwijk en ligt op een hoogte van ca. 0,75 m boven NAP. Het plangebied bevindt zich in het Holocene deel van Nederland met een metersdik sedimentpakket. Na het afsmelten van de grotere ijskappen aan het einde van de laatste IJstijd kwam West-Nederland namelijk vrij snel in een getijdenzone te liggen, waarbij sediment-houdend water bij vloed aan- en bij eb weer werd afgevoerd. Deze zandige en kleiige afzettingen behoren binnen de Formatie van Naaldwijk tot het Laagpakket van Wormer en bevinden zich rond Naaldwijk op behoorlijk grote diepte (tussen ca. 15 en 6 m beneden maaiveld). Door afname van de zeespiegelstijging werden tussen ca. 5.000 en 2.500 jaar geleden hierop duinen gevormd en kon de kust zich in westelijke richting uitbreiden, zodat ook het plangebied buiten de invloed van de zee kwam te liggen. Deze eerste duinvorming bevindt zich nog steeds op een behoorlijke diepte rond Naaldwijk en wel tot ca. 6 m beneden het maaiveld. Het plangebied lag nog steeds laag in het landschap, zodat veengroei kon ontstaan en de duinen overgroeid raakten. Deze veenlaag wordt binnen de Formatie van Nieuwkoop gerekend tot het Hollandveen. Rond 900 voor Christus (tijdens de eindfase van de Late Bronstijd) brak de zee echter door de kustbarrière en was er weer sprake van getijdeafzettingen, ditmaal van het Laagpakket van Walcheren (binnen de Formatie van Naaldwijk). Deze worden binnen het plangebied gerekend tot de Gantel-stroomrug. Naar alle waarschijnlijkheid heeft dit Gantel-systeem de top van het Hollandveen geërodeerd. Resten veen zijn op basis van geologische boringen in de omgeving (Dinoloket) aanwezig tussen 2 en 4 m beneden maaiveld. De afzettingen van deze stroomrug zijn een combinatie van rivierafzettingen en getijdenafzettingen en deze bevinden zich in de bovenste 2 tot 4 m (onder maaiveld). De stroomrug hield op met actief sedimenteren rond 900 na Christus, waarna inversie van de kreekruggen optrad, zodat gesproken kan worden van getij-inversieruggen en gunstige vestigingsplekken zijn geworden.²

In de top van deze Gantel-afzettingen heeft zich een donkere humeuze A-horizont gevormd als gevolg van een stilstandfase, gelijktijdig met de bewoningsfasen uit de Late IJzertijd, Romeinse tijd en Vroege-Volle Middeleeuwen. Na de Romeinse tijd zou in het gebied van het Gantel-systeem door vernatting bosveen zijn gevormd en restanten van dit veen zijn inderdaad plaatselijk in Midden-Delfland aangetroffen. Gericht onderzoek naar deze laag lijkt er echter eerder op te duiden dat het hier om normale bodemvorming handelt en niet of slechts in beperkte mate is ontstaan onder dergelijk natte omstandigheden.³ Stormvloeden in de Late Middeleeuwen (meer specifiek tussen de 10^e en 12^e eeuw) zorgden weer voor een reactivering van het Gantel-systeem met opnieuw zandige tot kleiige afzettingen, die de oudere Gantel-lagen voor een deel hebben weggeslagen: zandige opvullingen in de geulen en erbuiten een hernieuwd kleidek.⁴ Deze laatste kleiige afzettingen liggen tot aan het maaiveld en hierin concentreren zich de bodemactiviteiten uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd, globaal genomen vanaf de 13^e/14^e eeuw tot heden.

Op de bodem- en geomorfologische kaart is het plangebied niet gekarteerd vanwege de ligging in de bebouwde kom. Door extrapolatie kan de bodem in het gebied worden gekenmerkt als een tuineerdgrond of een kalkhoudende enkeerdgrond. Beide hebben een donkere humeuze bovenkant van minimaal 50 cm dikte; het verschil is dat een tuineerdgrond een kleigrond is, terwijl een kalkhoudende enkeerdgrond ligt op afgegraven duinen. In de omgeving van het plangebied komen op de geomorfologische kaart echter vlaktes van getij-afzettingen met getij-inversieruggen voor. Getij-inversieruggen ontstaan doordat de afzettingen in de geulen minder inklinken nadat het gebied droog was komen te liggen (op basis van een

² Weerheijm en Van Puijenbroek, 2018, 11.

³ Deze veenvorming wordt ook wel als de 'Woudlaag van Van Liere' bestempeld, aangezien de bodemkundige Van Liere deze in 1948 als zodanig heeft omschreven.

⁴ Van Zijverden, 2009, 27-28.

meer stevig zandlichaam t.o.v. de kleiige omgeving met daaronder het Hollandveen). Hierdoor zijn de laagtes in het landschap later veranderd in hoogtes.⁵

2.2 Archeologische context

Op basis van de landschappelijke situatie geldt een hoge archeologische verwachting voor de periode Late IJzertijd-Vroege Middeleeuwen, alsmede voor de periode Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd. Deze kunnen naar verwachting tot ca. 2 m beneden het maaiveld worden aangetroffen. Aangezien het plangebied zich binnen de historische kern van Naaldwijk bevindt, is op de gemeentelijke archeologische beleidskaart een hoge archeologische verwachting aan het gebied toegekend.

Binnen het plangebied zelf bevinden zich geen bekende waarden. Wel zijn binnen een straal van 500 m een tweetal archeologische monumenten aanwezig, te weten de Hofstede Lage Woerd en de Hofstede Hoge Woerd. Op beide locaties gaat het om laatmiddeleeuwse versterkte boerderijen, waarbij mogelijk ook nederzittingsresten uit de Romeinse tijd aanwezig kunnen zijn (aangezien deze zich in dezelfde Gantellaag bevinden). Vondstlocaties binnen een straal van 500 m beperken zich tot laatmiddeleeuwse en nieuwetijdse resten, blijkens de opgraving van het pastoorshuis te dateren in de 15^e-16^e eeuw. Voor aangetoonde bewoning uit de Late IJzertijd-Romeinse periode-Vroege Middeleeuwen is bijvoorbeeld het grootschalige onderzoek van Naaldwijk IV indicatief, een vindplaats in het westen van het plangebied Naaldwijk-Hoogeland (ca. 1,8 km zuidelijk van de Dijkweg), waarbij vele sporen uit de IJzertijd tot en met de Volle Middeleeuwen werden aangetroffen. Vanaf de Romeinse tijd maakt deze vindplaats een bloeiperiode door en blijkt in de Merovingische en vooral ook in de opvolgende Karolingische tijd continue bewoond te zijn geweest.⁶

2.3 Cultuurhistorische context

Hiervoor verschaffen de kaart van Kruikius uit 1712 en de eerste kadastrale Minuutplan uit 1811-1832 (*afbeelding 2*) belangrijke informatie. Rond 1712 blijkt het gebied in gebruik als boomgaard zonder verdere bebouwing, maar op de latere kadastrale kaart is hier de Rooms-Katholieke kerk met parochie-/pastoorshuis en begraafplaats aanwezig. Eventuele eerdere laatmiddeleeuwse bebouwing valt niet uit te sluiten, maar wordt gezien de afstand tot de dorpskern van Naaldwijk niet als hoog ingeschat. Wel bestaat er dus een hoge archeologische verwachting op het aantreffen van resten van het parochiehuus en/of de RK-kerk. De RK-kerk is in 1790 gesticht en in 1868 alweer afgebroken, waarna een nieuwe kerk is gebouwd, de Adrianuskerk (*afbeelding 3*). Deze is echter door bouwkundige gebreken in 1931 alweer afgebroken, waarna de Adrianuskerk is verplaatst naar de huidige locatie aan de Molenstraat. Op basis van de topografische kaarten is blijkbaar de kerk uit 1868 naast de afgebroken kerk van 1790 gebouwd. Daarbij is zowel op de kaart uit 1880 als die van 1930 langs de straatzijde bewoning aanwezig, waarbij het parochiehuus vanaf 1880 aan de straatzijde aanwezig blijkt. Als hier gebouwd is, lijkt het aannemelijk dat een eventueel aanliggend kerkhof eerst geruimd is (voor de verplaatsing in 1829 naar het huidige perceel direct zuidwestelijk van het plangebied, alwaar dit kerkhof tot 1982 in gebruik bleef). Op de kaart van 1960 is deze bebouwing nog ingetekend, waarna een langwerpig gebouw haaks op de Dijkweg verschijnt op de locatie van het voormalige kerkgebouw. Deze bebouwing is op de kaarten van 1990 en 1999 niet aangegeven, maar staat wel op de topografische kaart van 2000, om op de kaart van 2010 niet meer afgebeeld te zijn. Momenteel is het plangebied dan ook geheel onbebouwd en braakliggend (zie *afbeelding 4*).⁷ Op basis van deze 'kaartgeschiedenis' blijkt dat bebouwing een aantal keren gesloopt en opnieuw opgebouwd is, als gevolg waarvan min tot meer grootschalige grondverstoringen binnen het plangebied aanwezig kunnen zijn.

⁵ Weerheijm en Van Puijenbroek, 2018, 12.

⁶ Van der Feijst 2015. Deze continue bewoning spreekt tegen het oude beeld van het verlaten van het Westlandgebied en hernieuwde veenvorming, de vroeger aangeduide 'Woudlaag van Van Liere'.

⁷ Weerheijm en Van Puijenbroek 2018, 12-14.

Afbeelding 2 Uitsnede Kadasterkaart 1811-1832. Het plangebied is globaal in blauw aangegeven.
Bron: RCE.

Afbeelding 3 Uitsnede Topografische kaart 1930. Het plangebied is globaal in rood aangegeven.
Bron: Topotijdreis.

Voor de uitwerking zijn de sporen in QGIS verwerkt tot een Allesporenkaart (zie *Kaart 3*), alsmede zijn de beschrijvingen van de sporen en de vondsten in ODILE opgenomen. Het materiaal is tot op het gewenste niveau voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen gedetermineerd.

3.3 Landschap en bodem

De archeologische sporen en vondsten bevinden zich in de getij-afzettingen van het Gantel-systeem. In werkput 1 is op het diepste niveau een stilstandsfase met lichte bodemvorming aanwezig (S1020) met hierin vondstmateriaal uit de Romeinse tijd en enkele (paal-)sporen (zie resp. *afbeelding 5*: S1020 en S1021 en *afbeelding 8*: S2, S3, S15 en S16). De afzettingen zijn hier kleiig-zandig van aard en kunnen als getij-afzettingen met een getij-inversierug worden beschouwd. Het plangebied lijkt zich te bevinden op de grens van een getij-vlakte naar getij-inversierug. In de aangrenzende werkput 2 is deze laag als een minder goed ontwikkelde humeuze band aanwezig met kleiige afzettingen, eerder in relatie tot een getij-vlakte. In de werkputten 3 en 4 is een dergelijke vegetatielaag afwezig en is sprake van zandige afzettingen (met schelpresten) die kunnen duiden op een geulinsnijding in deze getij-vlakte. Hierbij kan mogelijk gedacht worden aan een insnijding door de reactivering van het Gantel-systeem in de Late Middeleeuwen (zie *afbeeldingen 6 en 7*).

Boven dit kenmerkende vegetatieniveau (S1020) is in werkput 1 een ingraving (S17) zichtbaar die wordt afgedekt door een bruin kleiig-zandig pakket (S1002-S1003), deels verstoord door de sloopectiviteiten en deels als opgebrachte grond te beschouwen (met hierin puinresten). S1004 lijkt in werkput 1 de overgang naar de schone Gantelafzettingen te markeren, waarbij S1003 deels nog als een oudere (Nieuwe tijd) bouwvoor kan worden gezien (zie *afbeelding 6*). In werkput 2 komen hierbinnen de sporen uit de Nieuwe tijd naar voren.

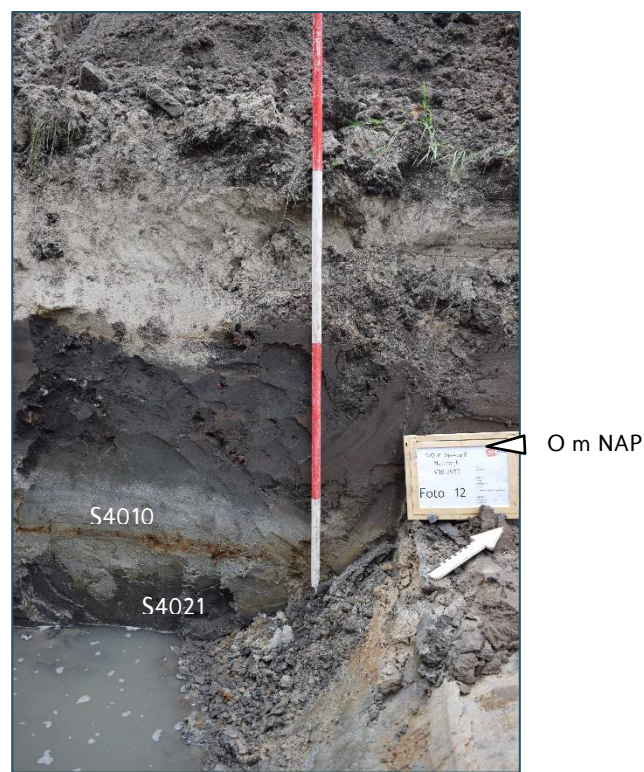

Afbeelding 5 Profielkolom 1, werkput 1. S1001 = recente bouwvoor, S999 = verstoring, S1002-1003 = kleiig-zandig, deels ophooggrond, S1004 Gantelafzettingen met puinspikkels, S1020 = vegetatieniveau in de Gantelafzettingen met vondstmateriaal, S1021 = schone Gantelafzettingen (sporenvak), S17 = mogelijke kuil met onderin een lichter gekleurde zandige laag.

Foto: Vestigia

Profiel werkput 2.

Profiel werkput 4.

Afbeelding 6 Profielkolommen met in werkput 2 nog een restant van de vegetatielaag (S2021) en in werkput 4 zandige afzettingen met schelpresten (S4010) als onderdeel van een actief milieu die de onderliggende klei-afzettingen hebben aangetast (S4021).

Foto: Vestigia

Afbeelding 7 Werkput 4, top van de kleiige afzettingen (S4021) met hierin zandlenzen vanuit het erboven gelegen pakket (S4010).

Foto: Vestigia

3.4 Grondsporen

Sporen	Aantal	Periode
Paalgaten/-kuilen	10	Romeins en Nieuwe tijd
Kuilen	1	Nieuwe tijd
Uitbraaksporen/verstoringen	3	Nieuwe tijd
Waterputten	2	Nieuwe tijd
Afvoergoten	2	Romeins en Nieuwe tijd
Vegetatieniveau	1	Nieuwe tijd
Totaal	19	

Tabel 1 Sporen tijdens de aanleg vlak.

3.4.1 Romeinse periode

Vanuit het onderste vegetatieniveau (S1020), dat als Romeinse laag mag worden beschouwd, kwamen in werkput 1 enkele sporen naar voren met hierin Romeins aardewerk (*afbeelding 9*). Deze sporen zijn selectief gecoupeerd (specifiek S2 en S3) en blijken onderkanten van paalsporen te zijn (ca. 10 cm diep vanaf het vlak op ca. 0,41 m -NAP). Bij de uitbreiding aan zuidelijke zijde van werkput 1 was de vegetatielaag beter ontwikkeld (zie *afbeelding 8* en *Kaart 3*). Structuren konden niet worden herkend of gedefinieerd binnen de beperking van het proefsleuvenonderzoek.

Aan westelijke en zuidwestelijke zijde is de vondstlaag vergraven door de latere sloopactiviteiten. In werkput 2 is de gelijktijdige vegetatielaag slechts een venig bandje, maar bevat wel Romeins aardewerk (vnr 6).

Afbeelding 8 Romeins niveau in Werkput 1 (L: uitbreiding in zuidelijke richting) met het vegetatieniveau en (paal-) sporen.

Foto: Vestigia

Spoor	Werkput	Type	Vorm, diepte	Materiaal/vondstnr.
2	1	Paalkuil	kom, 10cm	V7: aardewerk
3	1	Paalkuil	kom, 10cm	aardewerkspikkels
15	1	Paalkuil?	ovaal, niet gecoupeerd	V19: aardewerk
16	1	Paalkuil	rechthoekig, niet gecoupeerd	
S1020	1	vegetatieniveau		V1, V8: aardewerk, bot
S2020	2	vegetatieniveau		V6

Tabel 2 Sporen uit de Romeinse periode.

3.4.2 Nieuwe tijd

Op een hoger niveau, onder recent bouwzand en binnen de oudere bouwvoor (S2003), zijn enkele sporen gedocumenteerd die zeer waarschijnlijk in relatie staan tot de erf-/tuininrichting van de voormalige parochiewoning. In alle vier de werkputten kwamen sporen naar voren die waarschijnlijk in de 19^e tot 20^e eeuw kunnen worden gedateerd. De erf-/tuinstructuren bestaan uit enkele paalkuilen met hierin nog houtresten, een tweetal grote kuilen en in werkput 2 eveneens twee bakstenen waterputten (S5 en S9, zie *afbeelding 9* en *Kaart 3*). Daarnaast kwamen vlak onder de bouwvoor en het recente bouwzand in de werkputten 1 en 4 twee afvoergoten (S1 en S12) naar voren, bestaande uit opgestapelde bakstenen afgedekt met plavuizen (*afbeelding 10*). In werkput 1 kwam aan de westelijke zijde een uitbraakspoor (S4) naar voren die te maken lijkt te hebben met de sloopactiviteiten van bebouwing, zoals die op de topografische kaarten tot 2000 zichtbaar is.

Spoor	Werkput	Type	Vorm, diepte	Materiaal/vondstnr.
1	1	Afvoergoot	langwerpig	oranje-gele bks en rode plavuizen
4	1	Uitbraakspoor	langwerpig	puin en zand
5	2	Waterput	rond:	oranje-rode bks; dichtgestort met puin en zand
6	2	Paalgat-/kuil	rechthoekig	
7	2	Paalgat	rond	
8	2	Paalgat-/kuil	rechthoekig	
9	2	Waterput	rond:	oranje-gele bks; dichtgestort met puin en zand. V2: aardewerk
10	2	Kuil	rond	V3 en V4: aardewerk
11	4	Paalgat-/kuil	rechthoekig	
12	3	Afvoergoot	langwerpig	
13	3	Paalkuil	rechthoekig	
14	3	Uitbraakspoor	ovaal	

Tabel 3 Sporen uit de Nieuwe tijd.

Afbeelding 9 Erf-/tuinstructuren in werkput 2 (S5+S6= waterput, S6 tm S8= paalkuil, S10=kuil). Foto: Vestigia

Afbeelding 10 Afvoergoot S1 in werkput 1 (S12 in werkput 4 is een gelijkende goot). Foto Vestigia

Baksteen	Kenmerken
Waterput (S5)	Diameter bakstenen put=114 cm, 1-steens oranje-rode bks, putsteen: F=17x8,5x4cm
Waterput (S9)	Diameter bakstenen put=90 cm, 1-steens oranje tot gele bks, putsteen: F=16x8x4cm
Afvoergoot (S1)	oranje-gele bks (Ijsselsteen), 5 rijen dik op harde zandlaag, afgedekt met rode plavuizen (bks F=16x8x4cm, plavuis F=29x29x4cm)
Afvoergoot (S12)	gele bks (Ijsselsteen), afgedekt met oranje-rode plavuizen (bks F=15x8x3,5cm, plavuis F=30x29x4,5cm)

Tabel 4 Beschrijving van de baksteenstructuren op het erf/tuin te dateren vanaf eind 18^e en meer waarschijnlijk in de 19^e tot 20^e eeuw.

3.5 Vondsten

In totaal zijn 46 stuks aardewerk geborgen en 5 fragmenten dierlijk bot (tabel 5).

Materiaal	Aantal	Gewicht (g.)
Aardewerk handgevormd	26	310
Aardewerk ROM-gedraaid/import	15	261
Aardewerk NT	5	43
Botmateriaal	5	47
Totaal	51	661

Tabel 5 Vondstmateriaal.

3.5.1 Aardewerk

Het merendeel van de scherven dateert in de inheems-Romeinse periode en is te koppelen aan de vegetatielaag in de werkputten 1 en 2. Naast handgevormde scherven met een typische organische magering (uitgebrande stro-indrukken) in combinatie met potgruis, zijn enkele Romeinse importen aanwezig, waarbij het meestal gaat om (kruik-)amfoorfragmenten en twee Terra-nigra achtige scherven. De kruikamfoor-fragmenten lijken gezien enkele passers grotendeels tot dezelfde amfoor gerekend te kunnen worden en zijn enigszins verspreid geraakt in het horizontale vlak. Het handgevormde aardewerk is lastig nauwkeurig te dateren, maar in combinatie met het Romeins-importmateriaal kan voorlopig een datering vanaf 70 n. Chr. tot in de 2^e/begin 3^e eeuw worden aangenomen (zie *afbeelding 11* voor een foto-impressie). Deze constatering sluit aan bij de bekende Romeinse bewoningsgeschiedenis voor Naaldwijk en het omringende Westland- en Midden-Delflandgebied.⁸

Een vijftal scherven is daarnaast te koppelen aan de 18^e-20^e eeuwse bebouwing van de kerk en het parochiehuus. Vier roodbakkende scherven met loodglazuur dateren in de 18^e-19^e eeuw en een kommetje van Industrieel wit met een gele slib dateert in de 20^e eeuw. Deze zijn verzameld in werkput 2 en komen respectievelijk uit de vulling van waterput S9 en kuil S10.

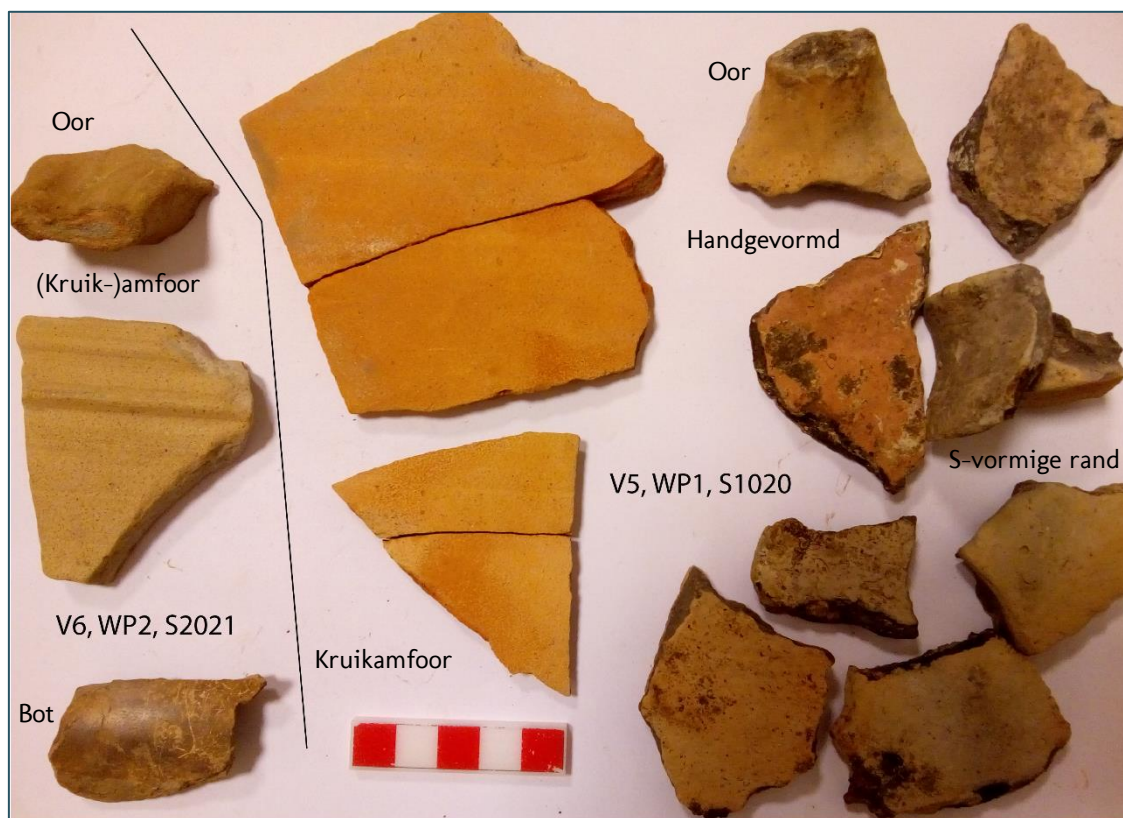
⁸ Zie voor de bewoningsgeschiedenis bijv. Van der Feijst 2015.

Vondstnr.	Werkput	Spoor	N (Gew.)	h/g	Kenmerken	Periode	Type/opmerkingen
1	1	1020	1 (7 g)	h	Wand	INH-ROM	
1	1	1020	1 (4 g)	h	Wand	INH-ROM	
1	1	1020	1 (9 g)	h	Wand, onderkant buik	INH-ROM	
1	1	1020	1 (13 g)	g	Wand	INH-ROM	Kruikamfoor
1	1	1020	1 (18 g)	g	Wand	INH-ROM	Kruikamfoor; 3 passers
1	1	1020	2 (8 g)	g	Wand	INH-ROM	Terra-nigra achtig
6	2	2021	1 (24 g)	g	Oor	INH-ROM	Kruikamfoor tot amfoor
6	2	2021	1 (44 g)	g	Wand	INH-ROM	Kruikamfoor tot amfoor
7	1	2	1 (16 g)	h	Wand, mogelijk groefje	INH-ROM	rolopbouw 1,5 cm dikke kleirol
7	1	2	1 (19 g)	g	Wand	INH-ROM	Kruikamfoor
8	1	1020	1 (14 g)	h	Rand, iets geplat, 3-ledig	INH-ROM	
8	1	1020	1 (29 g)	h	Oor, bovenzijde vingerindruk	INH-ROM	
8	1	1020	1 (16 g)	h	Bodem, vlak	INH-ROM	
8	1	1020	5 (80 g)	h	Wand	INH-ROM	craquelé, horizontale roetaanslag?
8	1	1020	12 (95 g)	h	Wand, hals, 3-ledig	INH-ROM	
8	1	1020	4 (123 g)	g	Wand	INH-ROM	Kruikamfoor
8	1	1020	4 (12 g)	g	Wand	INH-ROM	Kruikamfoor, secundair gebakken
9	1	15	1 (35 g)	h	Wand	INH-ROM	passer; licht secundair gebakken
9	1	15	1 (5 g)	h	Rand, 3-ledig	INH-ROM	verweerd
		Totaal	41 (571 g)				

Tabel 6 Aardewerkdeterminatie. h=handgevormd, g= gedraaid, INH-ROM = 1^e (na 70)-begin 3^e eeuw n. Chr. (determinatie gedraaid Romeins vaatwerk door W. Hensing)

Vondstnr.	Werkput	Spoor	N (Gew.)	h/g	Kenmerken	Periode	Type/opmerkingen
2	2	9	1 (26 g)	g	Rand, komvorm, gele slib	20 ^e eeuw	Industrieel wit; 4 passers
3	2	10 (vulling 1)	3 (16 g)	g	Wand	NT (1700-1900)	Roodbakkend, loodglazuur
4	2	10 (vulling 2)	1 (1 g)	g	Wand, gele slibversiering	NT (1700-1900)	Roodbakkend, loodglazuur
		Totaal	5 (43 g)				

Tabel 7. Aardewerkdeterminatie. NT = Nieuwe tijd.

Afbeelding 11 Impressie van Romeins vondstmateriaal uit de vegetatielaag binnen de werkputten 1 en 2.

3.5.2 Dierlijk bot

De fragmenten dierlijk bot zijn waarschijnlijk afkomstig van hetzelfde dier, van een rund.

Vondstnr.	Werkput	Spoor	Aantal		Botdeel	Periode	Opmerkingen
5	2	1020	4 (35 g)		Humerus/femur	INH-ROM	hakspoor lijkt aanwezig
6	2	1021	1 (12 g)		Humerus/femur	INH-ROM	rund; past aan V5
		Totaal	5 (47 g)				

Tabel 8 Dierlijk bot (determinatie door N. Liscaljet).

4 Conclusie en advies

4.1 Conclusie veldonderzoek

Het proefsleuvenonderzoek heeft inzicht in het intacte karakter van het oorspronkelijke bodemprofiel en heeft een tweetal archeologische perioden aangetoond. Tijdens het proefsleuvenonderzoek is een Romeins bewoningsniveau gevonden, bestaande uit enkele paalsporen en relevant vondstmateriaal. Op basis van het aardewerk dateert de vindplaats uit de 1^e-2^e/begin 3^e eeuw n. Chr. Op een hoger niveau zijn erf-/tuinstructuren aangetroffen in de vorm van onder andere een tweetal waterputten en enkele paalkuilen, waarschijnlijk behorende bij het 19^e tot 20^e-eeuwse Parochiehuis. De archeologische sporen bevinden zich aan de oostelijke tot noordoostelijke zijde van het plangebied over een oppervlakte van ca 750 m². De westelijke kant is door recente sloopactiviteiten van de voormalige bebouwing nagenoeg volledig vergraven.

Zowel de Romeinse resten als de resten uit de 19^e en begin 20^e eeuw worden op basis van hun bijdrage aan de lokale geschiedenis van resp. de Romeinse tijd als ook de lokale geschiedenis van Naaldwijk als behoudenswaardig gewaardeerd. De Romeinse bewoningssporen kunnen een nader inzicht verschaffen in de aard van de bewoning in relatie tot de Romeinse resten in de omgeving (zoals Naaldwijk-Hoogeland/Naaldwijk IV).

4.2 Beantwoording van de onderzoeksvragen

In het Programma van Eisen zijn de volgende onderzoeksvragen opgenomen:

- Zijn op de onderzoekslocatie sporen of vondsten aanwezig die verband houden met menselijke bewoning en activiteiten? Zijn er specifiek aanwijzingen voor de aanwezigheid van resten die behoren tot het Rooms Katholieke kerkgebouw uit 1790-1868? Zo ja, wat is de aard, datering, fysieke kwaliteit (gaafheid en conservering), diepteligging en ruimtelijke verspreiding hiervan (zowel horizontaal als verticaal/stratigrafisch)?

Op de onderzoekslocatie zijn zowel een Romeins niveau als een niveau in relatie tot de (18^e)/19^e-20^e eeuw aanwezig.

Het Romeinse niveau is voorlopig te dateren in de 1^e tot begin 3^e eeuw n. Chr. Dit Romeinse niveau bevindt zich op ca. 0,40 m -NAP, ca. 0,8-1,0 m beneden maaiveld.

De bovenzijde van het niveau uit de Nieuwe tijd bevindt zich op ca. 0,40 m +NAP of ca 0,25 m -NAP (ca. 0,50 tot 0,80 m beneden maaiveld). De resten uit de Romeinse tijd concentreren zich met name in de noordoostelijke deel en de sporen uit de Nieuwe tijd binnen het gehele oostelijke deel van het plangebied.

Er zijn geen sporen (meer) aanwezig die tot de resten van het Rooms Katholieke kerkgebouw kunnen behoren. Wel zijn erf-/tuinstructuren aanwezig die zeer waarschijnlijk met de bewoning van de voormalige parochiewoning in verband lijken te staan. Het gaat dan om enkele bakstenen waterputten, paalkuilen die mogelijk met afrasteringen of schuurtje van doen hebben, alsmede enkel uitbraaksporen en bakstenen afvoergoten.

- Indien geen archeologische resten worden aangetroffen, wat is hiervoor de verklaring?
N.v.t.

- Wat is de omvang en aard van eventuele verstoringen of afgravingen?

De noordwestelijke helft is diep verstoord door de sloopactiviteiten uit de tweede helft van de 20^e eeuw en het begin van de 21^e eeuw. Uitbraaksporen (S4 en S14) en verstoorde zones waren zichtbaar in werkput 1 en werkput 3.

- Hoe zijn de eventueel aangetroffen stratigrafisch gescheiden bodemlagen te duiden? Gaat het hier om ophogings- of bewoningslagen, of is er anderszins sprake van het voorkomen van archeologische cultuurlagen, sporen en/of vondsten?

Het Romeinse niveau betreft een archeologische cultuurlaag. De op het hogere niveau gelegen sporen uit de Nieuwe tijd bevinden zich in de oudere bouwvoor voordat het gebied met recent bouwpuin en bouwzand verder is opgehoogd.

- Wat is de diepte en dikte van de deze lagen en wat is de aard, omvang, kwaliteit/conservering en verloop van eventuele archeologische sporen en sporenclusters?

Het niveau uit de Romeinse tijd bevindt zich op ca. 0,80-1,0 m beneden het maaiveld op een niveau van ca. 0,40 m -NAP en heeft een dikte van ca. 20 cm waarbinnen en waaronder periode-gelijke sporen naar voren komen. Gezien de aanwezigheid van aardewerk en botmateriaal is de kwaliteit/conservering voor dergelijke kleiige gronden gemiddeld te noemen. De archeologische sporencluster lijkt zich tot in de noordoostelijke hoek uit te strekken.

Het niveau met de sporen uit de Nieuwe tijd, op ca. 0,50 tot 0,80 m beneden het maaiveld (vanaf 0,42 m +NAP en dieper gelegen sporen op 0,25 m -NAP), bevindt zich in een wat uitgestrektere zone aan de oostelijke zijde van het plangebied. De bakstenen structuren zijn redelijk tot goed bewaard gebleven, maar dateren dan ook uit de laatste twee eeuwen.

- Wat is de datering van deze sporen en sporenclusters?

De sporen uit de Romeinse tijd dateren vanaf midden 1^e eeuw (mogelijk na 70 n.Chr.) tot in de 2^e/begin 3^e eeuw n. Chr. Het niveau uit de Nieuwe tijd dateert tussen eind 18^e en meer nog 19^e en 20^e eeuw.

- Moet de in het vooronderzoek geformuleerde archeologische verwachting voor de onderzoekslocatie en de rest van het plangebied worden bijgesteld?

De hoge archeologische verwachting blijft van kracht, met name in de oostelijke helft van het gebied.

- Is vervolgonderzoek noodzakelijk en zo ja, welke methoden moeten hierbij worden ingezet?

Indien behoud in situ niet mogelijk is, is vervolgonderzoek noodzakelijk in de vorm van een kleinschalige opgraving, waarbij de oostelijke helft vlakdekkend en op twee niveaus dient te worden opgegraven.

Als er sprake is van een of meerdere vindplaatsen, komen meer specifieke vragen aan bod:

- Op grond van welke indicatoren is er sprake van één of meerdere vindplaatsen?

Op basis van een vegetatieniveau met sporen en vondsten uit de Romeinse tijd, alsmede op basis van de aanwezigheid van een in een hoger vlak aanwezige waterputten, afvoergoten en enkele paalkuilen, alsmede andersoortige kuilen.

- Wat is per vindplaats de omvang en ligt deze enkel binnen het plangebied of strekt deze zich ook buiten het plangebied uit?

De vindplaats uit de Romeinse tijd strekt zich uit over het noordoostelijke deel van het plangebied en zeer waarschijnlijk ook verder buiten het plangebied. Dit laatste kan niet met dit onderzoek worden bevestigd.

De erf-/tuinstructuren uit de Nieuwe tijd lijken zicht te beperken tot het huidige perceel.

- Wat is per vindplaats de conservering en gaafheid van aangetroffen sporen, structuren en de diverse vondst categorieën?

Voor zowel de vindplaats uit de Romeinse tijd als voor de vindplaats uit de Nieuwe tijd zijn de conservering en gaafheid van aangetroffen sporen, structuren en de diverse vondst categorieën voor dergelijk kleiige ondergronden als gemiddeld te beschouwen.

- Wanneer is de archeologische site in gebruik genomen en in onbruik geraakt en welke aanwijzingen (ook procesmatig) zijn daarvoor per vindplaats aanwezig?

De vindplaats lijkt in de loop van de 1^e eeuw na Chr. in gebruik te zijn genomen. Te verwachten valt dat deze bewoning in de loop van de 3^e eeuw stopte, alhoewel voor Naaldwijk-Hoogeland een continue woonfase in de Vroege Middeleeuwen aanwezig blijkt.

Daarna is de vindplaats pas in de Nieuwe tijd vanaf het einde van de 18^e eeuw en in relatie tot de bouw van de Katholieke Kerk en meer specifiek de parochiewoning met herbouw- en sloopfasen weer in gebruik genomen.

- Welke fasering is er binnen de vindplaats(-en) te onderscheiden?

Dit zal nader onderzoek duidelijk kunnen maken.

- Welke activiteiten zijn ten tijde van het in gebruik zijn van de locatie(s) in het gebied uitgevoerd? Nader onderzoek zal noodzakelijk zijn om hier gerichte uitspraken over te kunnen doen.

- Wat is per vindplaats de relatie met de omgeving, zowel wat betreft fysisch-geografische elementen als cultureel met vindplaatsen uit een gelijktijdige periode?

Voor de Romeinse tijd: de uitgebreid aangetoonde bewoning met ook een militair karakter specifiek voor Naaldwijk en in het algemeen de Cananefaatse bewoningsgeschiedenis in het Westland- en Midden-Delflandgebied.

Voor de Nieuwe tijd: de relatie met de Katholieke kerk en specifiek het parochiehuis, dat hier aan de westelijke zijde van het plangebied heeft gestaan.

- Welke vindplaatsen binnen het plangebied zijn behoudenswaardig en waarom en op welke wijze zijn deze in te passen?

Zowel de Romeinse resten als de erf-/tuinstructuren in de vorm van de aanwezige waterputten zijn als behoudenswaardig te beschouwen en kunnen bij grondverstorende ingrepen alleen middels een opgraving veiliggesteld worden.

4.3 Waardering

De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (versie 4.0) geeft richtlijnen omtrent de waardering van een vindplaats. De kwaliteit van de archeologische resten is afhankelijk van de belevingswaarde, de fysieke hoedanigheid en de inhoud of het belang ervan voor de archeologie. De belevingswaarde is alleen van toepassing als de vindplaats bovengronds zichtbaar is. De conservering en gaafheid (compleetheid) bepalen samen de score voor de fysieke kwaliteit: drie punten voor hoge, twee punten voor middelhoge en één punt voor lage kwaliteit. Zeldzaamheid, informatie- en ensemblewaarde en representativiteit bepalen samen de inhoudelijke kwaliteit, wat wordt uitgedrukt door middel van hetzelfde puntensysteem. Bij bovengemiddelde scores (vijf of zes punten) wordt een vindplaats als behoudenswaardig aangemerkt.

Gezien de aanwezigheid van archeologisch relevante sporen kan van een vindplaats gesproken worden met twee stratigrafisch gescheiden niveaus. De vindplaats scoort niet op belevingswaarde. Op basis van de fysieke kwaliteit scoort de vindplaats voor zowel gaafheid als conservering matig tot gemiddeld voor kleiige gronden. Op basis van de inhoudelijke kwaliteit kan sprake zijn van een aanvulling voor zowel de Romeinse bewoning nabij de oude dorpskern van Naaldwijk. De resten uit de Nieuwe tijd staan in relatie tot het parochiehuis en worden hierdoor gemiddelde tot hoge scores toegekend. Sporen uit de Romeinse tijd zijn al eerder binnen Naaldwijk onderzocht, maar nog niet in de directe omgeving. De 'Romeinse vindplaats' kan daardoor representatief zijn voor een nieuw gebied binnen Naaldwijk. Voor de Nieuwe tijd levert de vindplaats nieuwe gegevens over de meer recentere geschiedenis van het dorp. De vindplaats kan daardoor ook representatief zijn voor de geschiedenis van het dorp in de laatste paar eeuwen. Op basis van de inhoudelijke kwaliteit wordt de vindplaats als behoudenswaardig geacht.

Waarden	Criteria	Scores (hoog – 3, middel – 2, laag – 1)
Beleving	Schoonheid	N.v.t.
	Herinneringswaarde	N.v.t.
Fysieke kwaliteit	Gaafheid	2
	Conservering	2
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid	2
	Informatiewaarde	3 – Romeinse tijd / 2 – Nieuwe tijd
	Ensemblewaarde	2 – Romeinse tijd / 3 – Nieuwe tijd
	Representativiteit	2

Tabel 8 Waardestelling.

4.4 Selectieadvies

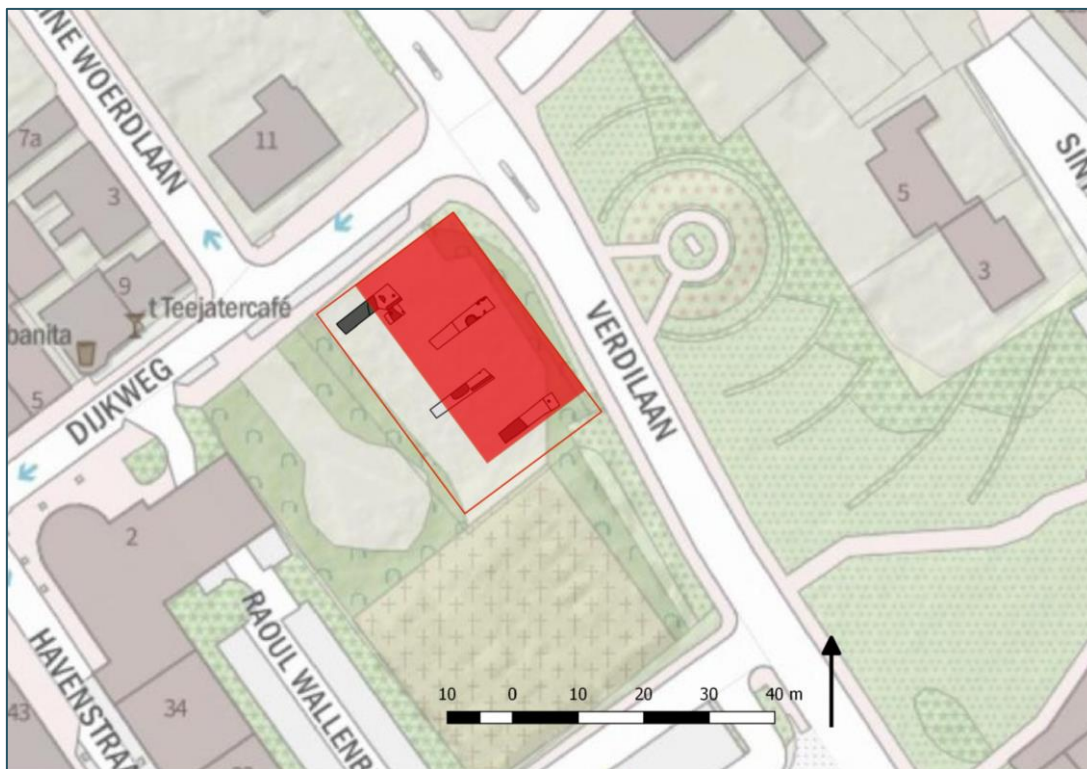
Indien behoud *in situ* niet mogelijk is binnen de kaders van het te realiseren plan, adviseert Vestigia *Archeologie & Cultuurhistorie* de archeologische sporen en vondsten middels een kleinschalige opgraving nader te onderzoeken. Daarbij kunnen zowel de Romeinse vindplaats als ook de op een hoger niveau aanwezige resten uit 19^e tot 20^e eeuw worden gedocumenteerd.

Het onderzoek van de sporen en vondsten uit de Romeinse tijd richt zich op het meer inzicht krijgen van de aanwezige vondstlaag en sporenniveau met mogelijke erfstructuren in het noordelijke deel van het plangebied. De resten zijn naar alle waarschijnlijkheid in ieder geval over een oppervlakte van ca. 400 m² te volgen. De sporen bevinden zich op een diepte op ca. 0,40 m -NAP, ca. 0,8-1,0 m beneden maaiveld.

Het onderzoek van de sporen en vondsten uit de Nieuwe tijd is gericht op het meer inzicht krijgen in de inrichting van het perceel in relatie de voormalige parochiewoning en RK-kerk die eind 18^e eeuw is gesticht, herbouwd in de 19^e eeuw en nadien rond 2^e kwart van de 20^e eeuw is afgebroken. Deze sporen zijn over de gehele lengte van het onderzoeksgebied aanwezig binnen een gebied van ca. 750 m². De sporen bevinden zich op een diepte op ca. 0,40 m +NAP of ca 0,25 m -NAP (ca. 0,50 tot 0,80 m beneden maaiveld).

Vanwege het onderzoek op twee boven elkaar gelegen niveaus wordt geadviseerd de vindplaats in twee opgravingsvlakken te documenteren: een vlak op het niveau Nieuwe tijd onder de bouwvoor, vanaf 0,42 m +NAP, en een vlak op het niveau Romeinse tijd in de natuurlijke Gantelafzettingen, vanaf ca. 0,40 m -NAP en samenhangend met een voor het gebied kenmerkend vegetatieniveau. Het totale opgravingsvlak betreft ca. 750 m², afgaande op de aanwezigheid van de sporen uit de Nieuwe tijd binnen het plangebied. Het aan te bevelen opgravingsdeel is in rood aangegeven op *afbeelding 12*.

Het doel van het archeologisch onderzoek conform vigerend KNA protocol 4004 Opgraven is het documenteren van gegevens en het uitwerken en veiligstellen van materiaal van vindplaatsen conform een Programma van Eisen, om daarmee informatie te behouden die van belang is voor de kennisvorming over het verleden. Deze informatie is vervat in projectdocumentatie en in vondsten en monsters. Voorafgaand aan het uitvoeren van een opgraving dient eerste een Programma van Eisen ten behoeve van de opgraving te worden opgesteld, dat door het bevoegd gezag moet worden goedgekeurd.

Afbeelding 12 Advies om het rode deel op te graven, met nadruk op het niveau uit de Romeinse tijd en de tuin-/erfstructuren uit de Nieuwe tijd op een hoger niveau.

Bron: topografische onderlegger: Instituut Fysieke Veiligheid onder CC-BY licentie, 2018.

Literatuur

- FEIJST, L.M.B. (RED.), 2015: De nederzetting te Naaldwijk IV. De opgravingscampagne van 2011, *ADC-rapport* 3608, ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.
- WEERHEIJM, W.J. & F.P.J. VAN PUJENBROEK, 2018: Nieuwbouw van appartementen en maatschappelijke voorzieningen ('De Harmonie') aan de Dijkweg 8 te Naaldwijk, gemeente Westland. ruimtelijk advies op basis van bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen (verkennende en karterende fase), *Vestigia-rapport* V1660, Amersfoort.
- SATIJN, O.P.N., 2018: Plangebied Dijkweg 8 te Naaldwijk, gemeente Westland. Programma van Eisen ten behoeve van Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven, *Vestigia-rapport* V1725, Amersfoort.
- ZIJVERDEN, W.K. VAN, 2009: Landschappelijke ligging Wateringen-Juliahof, in: E. Eimermann (red.) 2009, *Cananefaatsse boeren op de noordelijke oeverwal van de Gantel*, 26-32.

Bijlagen en kaarten

Bijlagen

Bijlage 1: Overzicht van archeologische en geologische perioden

Kaarten

Kaart 1: Plangebied

Kaart 2: Alleputtenkaart

Kaart 3: Allesporenkaart

This text was set using the following freely available font software:

Allerta Copyright (c) 2010, Matt McInerney (<http://pixelspread.com>),
with Reserved Font Name Allerta.

Inconsolata_dz Copyright (c) 2006, Raph Levien (<http://www.levien.com>),
with Reserved Font Name <Inconsolata>.
Copyright (c) 2009, David Zhou (<http://blog.nodnod.net/>)
with Reserved Font Name <Inconsolata_dz>.

Molengo_Vestigia Copyright (c) 2007, Denis Moyogo Jacquerye,
with Reserved Font Name <Molengo>.
Copyright (c) 2011, Vestigia BV Archeologie & Cultuurhistorie (www.vestigia.nl),
with Reserved Font Name <Molengo_Vestigia>; available at www.vestigia.nl/fonts.

This Font Software is licensed under the SIL Open Font License, Version 1.1.
The license is available with a FAQ at: <http://scripts.sil.org/OFL>

Bijlage 1: Overzicht van archeologische en geologische perioden

C14 jaren voor heden	Kalender jaren voor heden	GEOLOGISCHE PERIODEN			ARCHEOLOGISCHE PERIODEN		Kalender jaren v./na Christus						
2.500	2.600	HOLOCEEN	Laat Holocene	Subatlanticum	Nieuwe tijd								
					Late-Middeleeuwen		1.500 na Chr.						
					Vroege-Middeleeuwen		1.050 na Chr.						
					Romeinse tijd		450 na Chr.						
					IJzertijd		12 v. Chr.						
			Midden Holocene	Subboreaal	Bronstijd		800 v. Chr.						
					Neolithicum		2.000 v. Chr.						
7.900	8.700	Vroeg Holocene	Atlanticum										
							Boreaal	Mesolithicum		4.900 v. Chr.			
											Preboreaal	5.300 v. Chr.	
			Laat Glaciaal	Jonge Dryas									
				Allerød									
				Oude Dryas									
				Bølling									
				11.700	12.100	Weichselien	Pleniglaciaal	Laat Pleniglaciaal					
Midden Pleniglaciaal													
Vroeg Pleniglaciaal													
Vroeg Glaciaal													
Eemien													
130.000													

C14 ouderdommen en gekalibreerde ouderdommen van het Holocene volgens Van Geel et al. (1980/1981). C14 ouderdom van het Laat Glaciaal volgens Hoek (2001/2008) en gekalibreerde ouderdommen van het Laat Glaciaal volgens Rasmussen et al. (2006). Overige pleistocene chronostratigrafie volgens Westerhoff et al. (2003). Archeologische perioden van de prehistorie volgens Louwe Kooijmans et al. (2005) en overige archeologische perioden volgens Archis.

KAART 1 - LIGGING PLANGEBIED

LEGENDA

- Plangebied
- Bebouwing
- Water
- Overige topografie
- Snelweg
- Hoofdweg
- Regionale weg
- Lokale weg

Project: V18-3939:
Dijkweg 8 Naaldwijk
Rapport: V1725
Datum: Juni 2018
Bron: Top10NL, CC-BY Kadaster nov 2016

Tekenaar: FvP
Schaal: 1:20.000 / A4

0 200 m

KAART 2 - LIGGING PROEFSLEUVEN

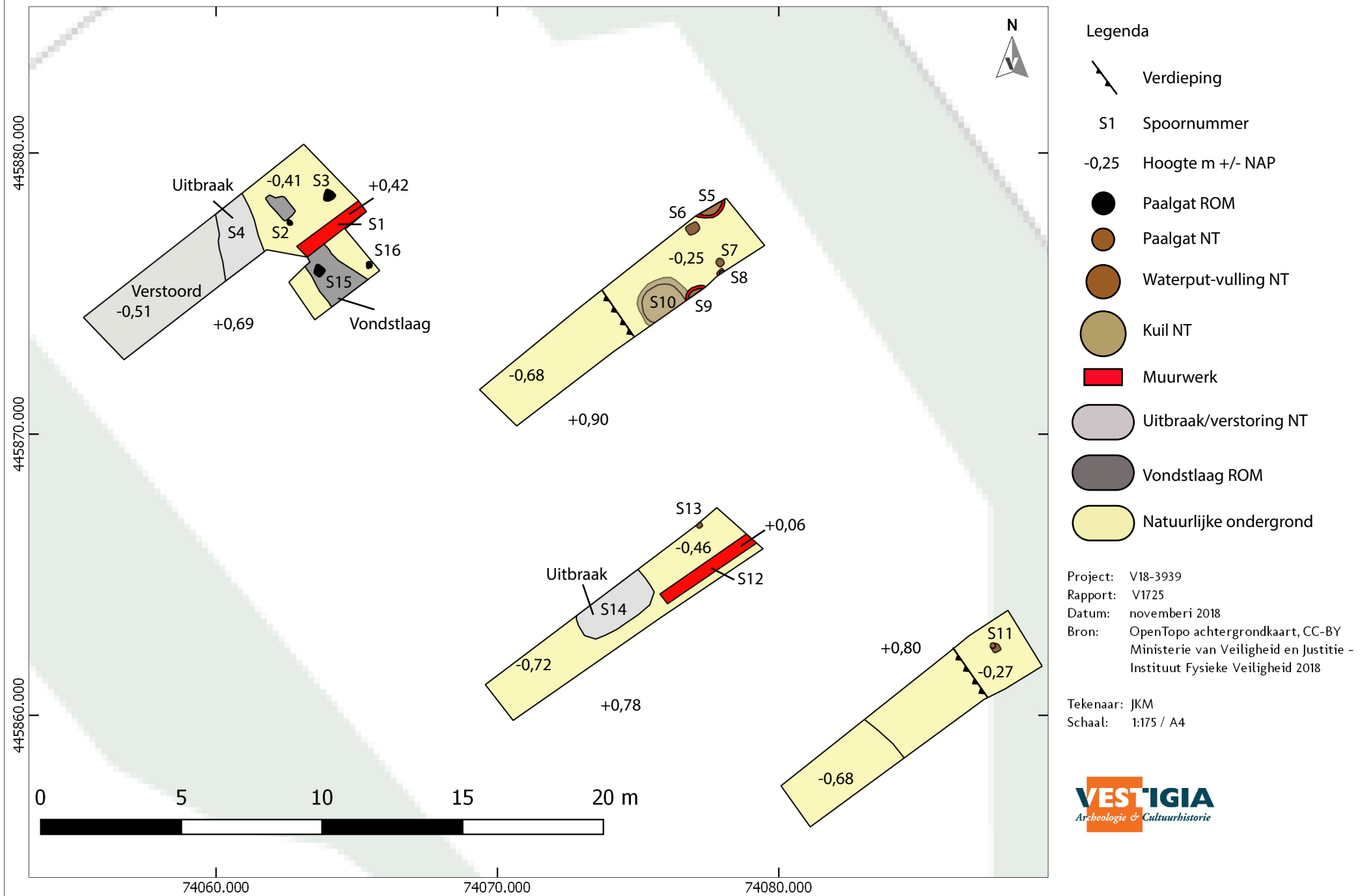
LEGENDA

- proefsleuven
- gedocumenteerde profiellen

Project: V18-3939
Rapport: V1725
Datum: november 2018
Bron: OpenTopo achtergrondkaart, CC-BY
Ministerie van Veiligheid en Justitie -
Instituut Fysieke Veiligheid 2018

Tekenaar: JKM
Schaal: 1: 200 / A4

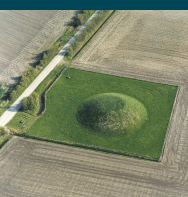
KAART 3 - ALLESPOREN

Vestigia BV *Archeologie & Cultuurhistorie*
Spoorstraat 5
3811 MN Amersfoort
Nederland

Telefoon 033 277 92 00
E-mail info@vestigia.nl
Website www.vestigia.nl

K.v.K. Gooi- en Eemland 32078894

Erfgoedingenieurs

“Engineering the past, creating the future”

